

Vajdasági Skizo

Lénárd Róbert: *Skizopolisz*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2015

Lénárd Róbert első gyűjteményes kötetében a vajdasági couleur locale módozatait helyezi tipikusan közép-kelet-európai kontextusba. A négy drámát összeolvastva a befogadó előtt megjelenik a fiatal kisebbségi szükségképpen kisszerű, tragikomikus sorsa. Bármennyire különbözzenek ugyanis a karakterek és a szituációk, összeköti, azaz fogva tartja és determinálja őket a traumatizáló imaginárius tér.

Skizopolisz sokkal inkább állapot, mint hely. Mégpedig olyan, mint ha a Deleuze–Guattari szerzőpáros freudi civilizációfelfogás elleni, kapitalizmusról szóló elméletének iskolapéldája lenne.¹ A benne élő emberek megfelelnek a *szervek nélküli test* paradigmájának, mivel organizáció nélküli absztrakt gépekként működnek. A vágy élteti őket. Koruk nomádjai-ként reterritorizálni akarják azokat a területeket, amelyeket az általuk idealizált, közhelyesen boldognak titulált többség elfoglalt tőlük. Az elérhetlenségük okán kiüresedő vágyak miatti szorongás viszont tudathasadáshoz vezet. A szereplők szinte kivétel nélkül a nyugtalanság, érzelmi tompultság, koncentrációs zavarok, hallucinációk, bizarr motoros aktivitások tünetegyüttesét produkálják. A szindróma megfeleltethető az alapvető posztmodern létállapotnak, amit a teoretikusok a skizofréniával azonosítanak. A szubjektum idegensége önmaga számára, a megtöbbszöröződő identitás okozta problémák minden idevalósi számára rémisztően ismerősek. Nehéz bevallani, de Skizopoliszban otthon vagyunk.

A liminalitásélmények közül a sok szempontú (nemzeti, nemi, szexuális irányultságbeli stb.) kirekesztés hálás téma a színházban. Nemcsak a kollektív emlékezetből előhívott, otthonosnak számító minoritárius tapasztalatok miatt lehet apellálni a közönség fokozott érdeklődésére, ha-

¹ Vö. DELEUZE, Gilles–GUATTARI, Félix: *Hogyan készítsünk magunknak szervek nélküli testet?* (ford. Szabó Attila). In *Theatron*, 2007/ősz–tél.

nem a nézőtérrel együttesen átélhető felszabadulásérzet miatt is. A dráma közösségi forma, ezért fontos, hogy a katarzis lehetősége – még ha csak a színpadon is – Skizopolisz minden polgára számára adottá váljon. Hogy erre valóban van igény, azt az 1983-as születésű, drámaírással 2009 óta foglalkozó rendező darabjainak sikerei is alátámasztják: 2012-ben a szabadkai Népszínház Magyar Társulata mutatta be a *Virrasztókat* Hernyák György értelmezésében, a 2013-as POSZT-on a Színházi Dramaturgok Céhe a *Skizopoliszt* minősítette a Nyílt Fórum favoritjának, 2014-ben pedig a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színházban tartották a Tasnádi Csaba rendezte *Tetkó* premierjét.

A könyv szövegeit a bennük megképződő, a kitörés lehetetlenségének mementójául szolgáló téren kívül a rendkívül expresszív lénárdi nyelvezet kapcsolja össze. Ez az igencsak kifinomult nyelvhasználat azonban néhány alkalommal önmaga paródiájává silányul. Amikor például a *Virrasztók*ban a műveletlensége miatt állandóan csúfolt Dominik magabiztosan kokottozza le a végcsénit, az egész figurája hiteltelenné válik. A különböző háttérű karakterek gyakran egymással megegyező módon fejezik ki magukat, és mivel nincs egyéni hangjuk, a dialógusaik egybefolynak. A nyelvi szempontból legautentikusabb szereplő a *Skizopolisz* webkamerás szexoldalat fenntartó taxisofőre, Ede, akiben mintha Jancsó Miklós filmsorozatának egyik clownja, Kapa köszönne vissza.

Ha már a kikacsintásoknál tartunk: mind a négy drámában fellelhető valamilyen bölcsészcsemege. A *Virrasztók* hemzsege a Rilke- és Shakespeare-idézetektől, bonyolult kapcsolati hálója pedig a középkori viszonyokat tükrözi. A Bensedin-függő takarítófiú az eredeti neve, a Tamás helyett Trisztánnak hívatja magát, sőt egyszer „az aszexualitás vitézeként” is hivatkoznak rá, szíve hölgyének, a restitulajdonos Ajsának ugyanis sokkal inkább a lelke, főként az inszomniás látomásai izgatják, semmint a teste. Ezekből lehet aztán – trubadúr módjára – dalszövegeket írni, hogy Londonban ünnepelt sztár lehessen általuk. Kapcsolatuknak nem az vet véget, hogy Ajsa az újonc pénztárossal csalja meg a lovagját, hanem hogy Trisztán talál magának egy másik múzsát Mása, a Párizsból szökött egykori prostituált személyében. Noha az égi és földi szerelem határvonalai lassan elmosódnak, Trisztán „megtamásosodik”, ez a történet sem olyasféle keserűes happy enddel fejeződik be, mint amilyenre a gyakorlott olvasó számítana egy vasútállomás éjszakai monotoniját figyelve. Az epilógus mégis kissé erőltetett: polaroidfelvételeket megelevenítve láthatjuk, mi történik a szereplőkkel a jövőben, akár csak a hollywoodi romantikus vígjátékokban.

A keletkezési sorrendben következő *Csontvacsora* műfajmegjelölése *Satyricon tizenkét képben*, és Fellini Petronius-adaptációjára nem csupán

mozaikosságával, töredékes szerkezetével, hanem társadalomkritikai élével is emlékeztet. Egyébként utalások tekintetében ez a legtelítettebb darab, és éppen ez teszi túlzottan modorossá, erőszakoltan filozofikussá, ezáltal pedig a kötet leggyengébb részévé. Tele van *Zabhegyező*-allúziókkal. Holden Caulfielddel ellentétben azonban Patrik esetében kiderül, hova tűnnek el a kacsák télen, ha befagy a park tavának vize: megeszik őket a hajléktalanok. A főszereplő emiatt az illúzióvesztés miatt, áttételesen a HIV-pozitív tesztje által felismert emberi kannibalizmus okán van folytonos mozgásra, lényegében menekülésre kárhozthatva.

A *Skizopolisz* című dráma alcíme szerint maskarádé, és valóban, mindenki valaki más jelmezét viseli benne. A szegény fiú le sem veszi a zakót, zárkózott jellemének totálisan ellentmondva internetes oldalakon maszturbál, és noha klausztrófóbiás, liftekben és vécékben kénytelen vetkőzni. A gazdag kamasz szakadtan öltözködik, és hiába van mersze szexszel zsarolni a tanárnőjét, a rémálmai hatására megszeppent gyerekké változik, aki menthetetlenül beleszeret az őt istápoló pedagógusba. A Pókhálós Barbie-nak gúnyolt irodalomtanárnő titokban erotikus regényeket fabrikál tonnaszámba. A kukkolással az idejét elütő, régimódi ruhákat hordó, csipkébe burkolózó szomszédasszonyról pedig kiderül, hogy fiatalkorában igazi hippiként nudista volt. A város Szabadkára emlékeztető díszletei a darab végére összeomlanak, ugyanúgy, mint a szereplők megkérdőjelezhetetlen értékekbe vetett hite.

A *Tetkó* egy soha el nem készült sárga rózsás tetoválás sztorija. A beteljesületlenségtől megcsömörlött falusiak rátámadnak a számukra értelmezhetetlen szabadságban élő lunaparkosokra. Felégetik azt az erkölcsi fertőt, amiben szerintük a vándorcigányok fetrengenek, de a legnagyobb meglepetésükre a látszólag feddhetetlen rendőrtiszt továbbáll a megbélyegzettekkel. A homoszexualitását ezzel nyíltan felvállaló, vágyait beváltó fiatalember lesz ezáltal a kötet első olyan szereplője, akinek sikerül kiélnie Skizopolisz falai közül. Ez a gesztus tehát a bizonyíték számunkra, skizopolisziak számára, hogy van élet a falakon túl is.